

Reglement voor de schansen van Keent en Moesel¹

Vindplaats: Gemeentearchief Weert (GAW), aanwinsten niet-gemeentelijke archiefbescheiden, A- 78, Schansboek van Keent en Moesel.

Kopiïst/ afschrijver: P.M. Schenaerts, stadssecretaris van Weert (1711-1768)

Transcriptie: Emile Haanen

Dit afschrift van het reglement en de bevestiging van het besluit tot wederzijds gebruik van de Moeseler schans door die van Keent en Moesel zijn vermoedelijk van rond 1760.

De Keenter en Moeseler schansen en het reglement dateren naar schatting van circa 1640. Het octrooi, waarbij toestemming aan de magistraat van Weert wordt gegeven door de toenmalige vrouwe van Weert tot het bestemmen van gemeenschappelijke grond voor het bouwen van een schans is verloren gegaan of niet gevonden. Hetzelfde geldt voor de aanvraag van het octrooi. De buurtschap Moesel vormde in de 17^e en 18^e eeuw een onderdeel van het gehucht Keent.

De Keenterschans lag aan wat nu de Dijkerstraat genoemd wordt en ongeveer tegenover het huidige pand nr. 42 nabij de Mastenbroekweg. De Moeselerschans lag tegen de Moeselerpeel aan; op het eind en aan de zuidzijde van de Moeselerpeelweg. Het schoolhuis, later boerderij 'De Oude School' lag in de buurt van de huidige Moeselkapel. Beide schansen en het schoolhuis waren in het begin van de negentiende eeuw eigendom van het gehucht Moesel-Keent; nadien verkocht aan particulieren en thans resteert niets meer.

Conclusie²

De inwoonders van Keent ende Moesel hebben met eendracht, gesaementlijk geconsenteert ende overeengekomen om de schans alhier gelegen tot Moesel wedersijts te gebruycken tot hun gerief in alle voorvallen, als sij deselve schans sullen van nooden hebben, aldus is hier en oock beslooten, dat sij alle hetgeene dat op de schans van Keent is, 't sij van houtgewas, boomen ofte andersints tot de schans van Moesel ende tot reparatie van de schoole noodigh sijnde, tot dienst van deselve ende in beyde schansen van Keent en Moesel ende oock in de schoole in alles egael ende gelijk sullen sijn.

---

¹ De Kreyelerschans in Nederweert had een gelijkkluidend reglement en conclusie. Alleen de topografische namen zijn vervangen. Zie: Gemeentearchief Nederweert (GAN), oud-archief, inv.nr. 8.1. Documentatie Mathieu Vossen, 20^e eeuws afschrift.

² Conclusie betekent het genomen besluit of de overeenkomst.

Tot meerder verseeckeringe ende becrachtinge hiervan soo hebben die wedersijtse schansgenooten dit selfs eygenhandigh onderteekent.

*tot meerder verseeckeringe ende
becrachtinge hier van soo hebben die
wedersijte schansgenooten dit selfs
eygenhandigh onderteekent
joannes truyen schansmeester
vaes nouwe schansmeester*

(get.) Joannes Truyen³, schansmeester

(get.) Vaes Nouwe, schansmeester

Aengesien den ellendigen staet ende swaeren last van oorloghe d'onderdaene deser stadt ende heerlijkheydt Weert veroorsaect eene daegelijkse miserie ende hoe langer hoe meerdere ruïne ende verderf door d'inloogeringe ende geduerigen overlast van wedersijtsch krijghsvolk van dewelcke voorschreve d'onderdaenen meenighmael subtytelijck ende onversiens worden overvallen ende verrast, sulckx dat door de daegelijkse noodige meubelen, bestiaelen⁴, ploeghgeroetschap, fouragie ende andersints t'geene bij huys sijn hebbende, sij verscheyde reysen⁵ tot rantsonneringe derselver worden genootsaect, gebrantschat, geknevelt ende dat meer is, met peryckel ende verlies van hun leven van alles beschadight, geplundert ende uytgerooft, gelijk - God betert - genoeghsaem ende meer, als teveel kennelijck is om hierinne tot naerder voordeel, profijt ende vertroostingee eenighsints te remedieeren⁶ ende te voorsien, soo ist dat de nabueren van Moesel ende Keent eendrachtelijck, overmits het octroy ende consent van haere excellentie prinsesse van Chimay⁷, onse genaedige landtvrouwe etc. aen borgemeester ende schepenen deser voornoemde stadt verleent ende gegeven met advies ende raedt derselver uytter gemeynte hebben uytgenomen ende gecoght seecker gelegen plaetse om daarvan tot bevrijdinge⁸ ende verseeckeringe van hunne beesten ende meubelen een schans te maecten ten welcken sine sijn de voornoemde nabueren van Moesel en Keent voorschreve verdraegen, veraccordeert ende overkomen in de punten, artyckelen, clausulen ende reglementen, hier navolgende:

---

³ Vermoedelijck was dat Joannes Truyen op Moesel; deze leefde van 1729-1790. Vriendelijcke mededeling van Jan Truijen.

⁴ Bestiaelen betekent vee.

⁵ Reysen betekent malen, keren.

⁶ Remediëren betekent verhelpen, tegemoet komen.

⁷ Dit was Magdalena van Egmont, prinses van Chimay, gravin van Beaumont. Zij was vrouwe van Weert van 1630-1663.

⁸ Bevrijding betekent bescherming.

1. In den eersten, dat alle degeene die t'werck ende 't maecken van de schanse sullen hebben mede aangevangen ende helpen beginnen, sullen gehalden sijn, metter hulpe Godts, t'selve te voleynden voor hun en hunne naecomelingen, beloovende alle artyckelen hier naevolgende te voldoen op saeck ende borge ende op Weerter mercktrecht⁹ om daer over bij versuym gepant¹⁰ te worden, gelijk voor borgemeesters, geprivilegeerde ofte met recht verwonnen schult¹¹.
2. Oversulckx is geordonneert dat die gecorens¹² naer hun beste verstant rotte¹³ sullen setten ende die rotmeesters sullen alsdan kiezen naer haer meeste stemmen twee schansmeesters, waervan men alle jaer, den eenen sal veranderen ende dese schansmeesters sullen ten allen tijden moogen veranderen haer rotmeesters om in alles wel te voorsien ende het werck wel gaede te slaen, te voorderen ende voor te stellen.
3. Waerover de gecoose schansmeesters alles wat de schanse aengaet sullen gehalden sijn metter handt te nemen, in te beuren, in te maenen ende uyt te geven ende daervan goede reeckeninghe te doen voor hunne rotmeesters des versoght sijnde.
4. Ten vierde sal een iegelijck gehalden sijn, sijn straet op de schans tegen sijn huys ofte plaetse te onderhouden ende te hoogen ter halver straete, dat het water af kan loopen.
5. Item sullen alle die gespan hebben oock vaeren ten behoef der schanse des versoght sijnde van de schansmeesters ende sulckx naer advenant de groote van de plaetse ende roeden die sij op de schans hebben.
6. Dus is vervoordaert¹⁴ ende versproocken, soo wie van de schansmeesters ofte rotmeesters sijn gaende ofte staende tot behoef der schanse sal trecken alsoo veel aste sij arbeyde.
7. Ende wat de voorschreve schansmeesters ende rotmeesters doen ofte laeten in saecke der schanse aengaende, sal gedaen sijn sonder bekroyinge¹⁵ van iemande.
8. Sulckx dat iemant ingeval daer iemant hem weygerachtigh maecke ofte rebelligh, waer in't naerkomen van 't geene bij de voorschreve schansmeesters ende rotmeesters geordonneert wordt, die sal verbeuren sijn gerechtigheydt op de schanse ende die schansmeesters moogen desselve plaetse met raedt der rotmeesters tot profijt der schanse verkoopen en den selven daer afkeeren.
9. Bovendien is geslooten, soo daer iemant den anderen iet ontnam in't vlughten op ofte af ofte buyten der schanse, 't sij van fouragie ofte andersints de weerde van een ey, die sal verbeuren sijn gerechtigheydt op de schanse als voore.

---

⁹ Het marktrecht werd in 1704 afgeschaft en vervangen door het Gelderse stad- en landrecht. Het bevatte een snelle procedure, in 1414 ingesteld, oorspronkelijk bedoeld voor berechting van conflicten op marktdagen.

¹⁰ Panden betekent beslagleggen.

¹¹ Verwonnen betekent schuldig verklaard.

¹² Ieder Weerter gehucht koos twee gekorenen, die deel uitmaakten van de magistraat. Het gehucht Keent omvatte ook de buurtschap Moesel.

¹³ De weerbare mannen van ieder gehucht werden in rotten of groepen verdeeld.

¹⁴ Vervoordaren of vervoorderen betekent bevorderen.

¹⁵ Bekroying of bekroding betekent bemoeienis

10. Item soo iemant die plaetse op de voornoemde schanse heeft ofte verkrijgen moghte hem liet gelusten¹⁶ die voorschreve schansmeesters te berispen ofte beroepen¹⁷ in haer officie van eenige saecke der schanse aengaende, daer die rotmeesters bevinden dat den schansmeester ongelijck gebeurt, soodat den twister oock verbeuren sijn plaetse ende gerechtigheydt, als voore, van der schanse moogen gekeert worden.
11. Item offer iemant de schans hulp graeven ende beginnen ende daer over quam te sterven, te vertrecken ofte dergelijck soo sullen de partijen gehalden sijn die plaetse te onderhouden ende te gebruycken, soowel als haer nabueren.
12. Item soo daer iemant sijn plaetse ofte deel op de schans vercoght aen eenen vreemden, die geen deel heeft op de schans en heeft, dat sal sijnen rotmeester ofte iemant uyt sijn rot mogen beschudden¹⁸ ende staet het niemant uyt sijn rot aen, soo moogen de schansmeesters ofte iemant van der schanse beschudden en dat binnen den tijdt van acht daegen. Want het is verdraegen, dat het openbaer verkoopen der schanse naer acht daegen geen beschudden in en heeft.
13. Item soo daer iemant kinderen, cneghts ofte maegden breuckbaer¹⁹ bevonden worden in eenigherley maniere, hierin vermeldt, dat misbruyck sal vergelden dengeene die se in sijnen broode heeft, daerom onderwijse ende onderrichte elck de sijne ende sijn gesinnen.
14. Item oft gebeurden, dat den eenen den anderen schaede dede, int jaegen tot der schanse aen beesten ofte andersints, alwaer krakeel af komen moghte, dat sullen beyde partijen gehalden sijn over te geven aen de schansmeesters om 't selve te slighen ende is haer de saeck te swaer soo sullen sij die rotmeesters tot hulp nemen ende wat sij daer van maecken sullen, beyde partijen mede tevreden sijn, dan wie tegen den heer misdoet magh 't selve soenen²⁰.
15. Item ofte sigh iemant liet gelusten met haet ofte nijdt op te staen tegen de schansmeesters om eeniger saecken wille, die der schanse moghte aengaen ende daerover in proces raeckden, 't selve sal elcke helpen uytvoeren²¹ ende naer advenant hij plaetse op de schans is hebbende de kosten helpen draegen.
16. Item soo dae iemant onwilligh waer om sijn werck ofte betaelinghe te doen totter schanse, dien sal men tersont pinden voor een breuck van vier schillinge, soo hij rotgesel ofte particulier is ende ingeval eenen rotmeester ofte schansmeester door goedt bewijs breuckbaer bevonden wordt sonder wettelijcke oorsaeck ende excues ofte ontleggh²², die sal breucke geven acht schillingen.
17. Daerenboven is eendrachtelijck geordonneert, dat niemant op de schans en sal moogen komen met beesten ofte met eenigerley haeve, die sijn plaetse op de schans niet en heeft gecoght, noch en heeft helpen graeven ende dragen in alle onkosten, die der schanse aengaen tensij dat hij sal betaelen van elcken dag ende naght, sooveel als hij van de schansmeesters ende rotmeesters daervoor getaxeert ende opgesteld wort.

---

¹⁶ Gelusten betekent behagen of genoeghe scheppen in,

¹⁷ Beroepen in haer officie betekent beledigen in functie.

¹⁸ Beschudden betekent van zijn voorkeursrecht tot koop gebruik maken.

¹⁹ Breukbaar betekent strafbaar of schuldig; breuk betekent boete.

²⁰ Soenen betekent goedmaken, tevreden stellen.

²¹ Uitvoeren betekent medevoeren.

²² Ontleg betekent tegenspraak, verweer.

18. Item sal een iegelijck sijn deelen op de plicht²³ wel bepooten, dat hij niet en verdorre ofte hij sal gehalden sijn, dat wederom op een ander jaer te bepooten ofte men sal hem de breucken, daertoe staande afnemen, te weten.
19. Item is verdraegen, dat een iegelijck sal gehalden sijn, sijne graeven wel uyt te vegen ende den saevel²⁴ uyt te schieten ende die plicht met den wal t'onderhouden, dat sij niet af en sincken.
20. Item is verdraegen met de schansmeesters ende rotmeesters, dat se allegaeder, die deel op de schans hebben, sullen waecken, als het van node sal sijn en dat naer advenant der plaetse.
21. Item sullen alle rotmeesters den schansmeester moeten volgen, als hij se van doen heeft ofte ontbiedt op de peene²⁵ van vier schillingen.
22. Item sal een iegelijck sijn gereedt moeten halden met sijn geweer, daer hij op gesat is, wanneer het van doen ende noodigh sal sijn op gelijcke peene van vier schillingen.
23. Bovendien sal een iegelijck, die te wagt komt, deselve gaede te slaen, soewel bij daege als bij naghte met een weerbaere man ende soo daer eenigen schaede geschiet, sal dengeenen oprichten²⁶, dien die uytgesandt heeft.
24. Item oft gebeurden, datter iemant over den wal uyt ofte inklimt ofte daeraen iet teniet maectt ofte eenige hout ofte pootsel afsnijdt ofte in de graeven visschen ofte baeden van eenige jonghe sal gestraft worden als van dieverije, waerop den wagtmeester sal gehalden sijn acht te nemen ende 't selve den schansmeester aen te brengen ende te kennen te geven sonder dat iemant selve hem sal moogen verwijten op de peene van vier schillingen.
25. Een iegelijck sal sorgh draegen voor't vier²⁷ ende brandt, bij sooverre iemant bij foute bevonden wort ofte dat door eenigen schaede gebeurt, dat sal dengeenen moeten oprichten ende goet doen, door wiens oorsaecke 't selve geschiet is met sijn goedt van den minsten tot den meesten, soolangh alsser eenigh verhael is oft andersints sal hij aen den lijve gestraft worden.
26. Voorts sullen alle die schansmeesters ende rotmeesters gehalden sijn te visiteeren ofter iemant vier gebruyckte op een onbequaem plaetse, 't selve sullen voornoemde meesters te niet doen, doen ende den misdoender straffe naer gelegentheyt der saecke.
27. Item sal den wagtmeester gehalden sijn de poorte wel gaede te slaen ende toe te halden opdat door geenen schaede geschiede ofte andersints sal hij denselven moeten goet doen.
28. Item sullen die schansmeesters die schans wel gaede slaen ende dieselve voorsien van't geenige daertoe van doen is, 't sij van bouwaegie²⁸, timmeren, graeven, waecken, water haelen, ofte andersints ende bij sooverre sij in't gene voorschreven eenighsints versuymen, sullen vervallen in dobbel boete.

---

²³ Plecht of plicht betekent wellicht het platte deel op de wal.

²⁴ Saevel of zavel is zand.

²⁵ Peene betekent boete.

²⁶ Oprichten betekent herstellen.

²⁷ Vier betekent vuur.

²⁸ Bouwagie betekent bouwen.

29. Item is verdraegen, dat de boeten ende breucken sullen gekeert ende geimployeert²⁹ worden tot profijt der schanse, waervan die schansmeesters alle jaer reeckeninge sullen moeten doen voor de rotmeesters.
30. Item 't hout dat om de schanse wascht sal tot profijt van deselve gebruyckt worden, van gelijcken de visschen, die in de graeven derselver worden gevangen.
31. Daerenboven allen noodtbouw, 't sij van putten ofte ovens te maecken ende 't onderhouden, sal naer advenant der plaetse gelijckelijck gedaen worden op de peene.
32. Item dengeenen die breuckbaer bevonden ende daerover gestraft wordt en sal 't selven ofte naemaels den schansmeester ofte rotmeesters niet moogen verwijten op de peene om andermael daerover gestraft te worden.
33. Item sullen die schansmeesters gehalden sijn te maenen ende de nabueren te doen betaelen ende 't geldt op te brengen op de peene als voore.
34. Item is verdraegen dat niemant, wie hij oock sij, die tot schansmeester ofte rotmeester gekosen ende geroepen wordt sijn des aengaende weygeraghtik sal moogen maecken op de peene van vier schillingen voor d'eerste reyse ende voor de tweede reyse op de peene van dobbel ende voor de derde reyse op verlies van sijn gereghtheydt op de schans ende van deselve voortaan gekeert te worden.
35. Item wie nu voortaan eenige plaatsen op de schans moght koopen sal van ieder roede aen den schansmeester gehalden sijn te betaelen eenen schillingh tot profijt der schans.

---

²⁹ Employereren betekent gebruiken.